

ספר אור חדש

רב מותנא (שם) אמר מהכא (דברים ד, ז) מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו, ר"ל כי הצלת ישראל בגאולה זה היה מכח התפילה שהיו גוברים בזה על עמלק בתפילה כדכתיב (בראשית כז, כב) (ב"ר, סה טז) הקול קול יעקב והידים ידי עשו כי אם אין קול קול יעקב הידים ידי עשו אבל אם קול קול יעקב אין שולטין ידי עשו ודברים אלו ידועים בחכמה איך קול יעקב מנצח את עמלק וכדכתיב (שמות יז, יא) וכאשר גברו ידי משה בתפילתו היו גוברים ישראל וכאשר ניח ולא היה קול קול יעקב וגבר עמלק וכך בתרגומו (שם) כאשר ירים ידו בצלו וגברו ישראל וכאשר ינוח וגו' והרי לך כי התפילה הוא נצחן של עמלק וזהו ענין המגילה כאשר תבין הדברים עמוקים מאוד.

אור חדש אסתר ב'ז

פירש זה מה שאמר שנקראת הדסה על שם הצדיקים כי אסתר צדקת היתה בעצמה ודבר זה נראה שאסתר היתה עומדת בבית אחשורוש שהוא רשע גמור ולא היתה נמשכת אחריו וזה מורה על שצדקת היתה באמת וזה שמביא הכתוב בין הדסים אשר במצולה כלומר כי הצדיקים עומדים בין הרשעים שהם בעלי גיהנם שנקרא עמק ומצולה ונשאר עם כל זה בצדקתו וכן היתה אסתר עומדת בבית הרשע אשר מקומו בגיהנם ועם זה היתה עומדת בצדקות שלמה ומפני כי אסתר צנועה היתה וכמו שהתבאר וההדס אשר עליו שלו חופין את עצו ובזה הוא צנוע ולכך השם הראוי לה הדסה וזה פי' הוא אסתר כלומר שיש לה מדריגה פנימית נסתרת בשביל הצניעות שבה ובשביל כך זכתה לגאולת ישראל ומה שאמר שהיתה מסתתרת דבריה פי' שהיה לה מידת הצניעות ולפיכך זכתה לאבד את המן ודבר זה ידוע כי מה שנקראת אסתר הוא יורה על מדריגת נסתרת עליונה ופנימית שהיה לה וכמו שיתבאר בסמוך כי הצניעות דוקא מאבד זרע המן ודבר זה רמז הכתוב במה שאמר על עשיו יסחבום צעירי הצאן (ירמיה מט, כ) ותרגום יונתן זוטרי דאחוי שאין עשו נופל רק ביד שבט בנימין שהוא הצעיר כי הצעיר יש לו הצניעות יותר שהרי לא יצא אל הנגלה רק באחרונה ולכך יש לו הצניעות וההסתר וכמו שיתבאר בסמוך ולכך נפל המן ביד מרדכי ואסתר שהם משבט בנימין ובפרט ביד אסתר שנקראת ע"ש הצניעות וגם מרדכי היה לו מדה עליונה הנסתרת כמו שיתבאר עוד כי כל שהוא צנוע אינו מוכן לצאת אל הנגלה שהרי לשון צנוע משמע שהוא צנוע ואינו ממהר לצאת אל הנגלה ולפיכך הצעיר שבא לעולם ויצא מן ההסתר אל הנגלה באחרונה מורה כי מדריגת הוא ההסתר והצניעות לכך יצא באחרונה אל הגלוי ועשו אין בו רק הגלוי לכך יצא עשו ראשונה ועל דבר זה לא שולט דבר שיש לו כח פנימי נסתר לכך כתיב (בראשית כז, כב) הקול קול יעקב והידים ידי עשו כלומר יעקב יש לו כח הקול שהוא יוצא מפנימית האדם ועשו יש לו הידים שאין לך דבר חוצה יותר מן הידים שמתפשטים לחוץ והקול הפנימי גובר על הידים שהם בחוץ ואלו דברים הם דברי חכמה מאוד ולכך שם אסתר ראוי לה לגמרי כי מכח השם של אסתר היתה גוברת על המן שהוא מזרע עמלק שהוא מזרע עשו

כח התפילה הוא כח ההתבטלות של כלל ישראל והידיעה שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים. גם עכשיו שאנו נמצאים במצבים קשים מאוד, צריכים להשתמש בכח התפילה, לבטל את עצמנו לה' ולסמוך על ה' בכדי שהוא יציל אותנו מכל רע. ר' הרטמן מבאר שרעיון זה מבוסס

על ג' הנחות. א) כחו של עמלק הוא כשיש פירוד בין ישראל לה'. ב) כאשר דבוקים כלל ישראל בה' דבוק גמור, אין עמלק שולט עליהם, שבטל מקור חיותו. ג) כאשר כלל ישראל עומדים בתפילה, זה מורה הדביקות הגמור לה'.

עוד מובא פה כוחו של הצניעות, שאין הברכה שולט אלא בדבר הסמוי מן העין, וכח הצניעות מנצחת על כח הידים.

המשך אור חדש מלעיל

רב אשי אמר מהכא (דברים ד, לד) או הנסה אלקים לבא, ר"ל כי הצלת ישראל במה שהש"י לקח ישראל אליו וכדכתיב (שם) לבא לקחת לו גוי מקרב גוי ומפני כך היה נצולים שישראל הם אל הש"י והם עם שלו ולכך כאשר נתנו להשמיד ולהרוג ונמסרו לגמרי ביד שונאיהם דבר זה אי אפשר כי ישראל הם אל הש"י ולכך הוציא הש"י אותם מידו וכן דרשו (מדרש שוחר טוב, תהלים קיד) הפסוק הזה על יציאת מצרים כזה שהוא שומט את העובר ממעי עמו וזהו הניסה אלקים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי מלשון קרבו וכרעיו וכך היה כאן שהיה שומט אותם מיד זה שנמסרו בידו לגמרי כי דבר אי אפשר שיהיו ישראל מסולקים מן הש"י ואלו היה המלך עושה בהם רצונו לא היה כ"כ כאשר לא נמסרו ביד אחר רק כאשר נמסרו ליד אחר דבר זה אי אפשר כי ישראל הם אל הש"י ואיך יהיו נמסרים ליד אחר ופסוק זה דרשו ג"כ על יציאת מצרים כי כאשר היו במצרים היו תחת ידם לגמרי ואז נאמר (דברים ד, לד) הניסה אלקים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי וכן כאשר נמסרו ליד המן לעשות בהם כרצונו ואז הש"י לקח את ישראל מידו ודבר זה מורה על גודל הגאולה כי כאשר לקח אותם מיד אחר אליו מורה זה אל הדבוק הגמור שיש להם אל הש"י ולא כן כאשר היו תחת מצרים שלא נמסרו לגמרי לכלותם תחת רשותם אבל כאשר נמסרו ליד המן לכלותם והש"י לקח אותם אליו זהו החבור והדבוק הגמור ולכך אף אם כל המועדים בטלים ימי הפורים לא נבטלים (מדרש שוחר טוב משלי ט, א) כי המועדים כולם מורים החבור והדביקות שיש לישראל אל הש"י ולכך נקרא מועד כמו (שמות כה, כב) ונועדתי לך מעל הכפורת, שהוא לשון ויעוד וחבור ולעתיד כאשר יהיה לישראל החבור והדבוק אל הש"י יותר לכך יהיה חבור זה שהוא על ידי המועדים בטל אבל פורים שהוא מורה על חבור ודביקות הגמור כאשר לקחם מיד המן דבר זה לא יהיה בטל, וסבר ר"א דגם י"ה לא בטל כי גם י"ה שהוא סלוק החטא ואז הדביקות הגמור בו יתברך גם כן לא יהיה בטל והבן הדברים האלו מאוד מאוד.

דרך חיים ה:כב

ותירוץ דבר זה, כי השכר מן הש"י לעובדי מצותיו ולעושי רצונו בשביל שהאדם מקרב עצמו אליו יתברך, כי בודאי העובד המלך בודאי מתקרב אליו, וכאשר הוא מתקרב אליו ראוי שיבא טוב ומלכותו אל הקרובים אליו והם עמו מתדבקים עמו ולא אל הרחוקים וכאשר נבאר, כי האדם כאשר מקיים רצון המקום בצער הוא יותר קרוב אליו מאשר מקיים רצונו שלא בצער, יתבאר בזה כי השכר הוא לפי הצער. ודבר זה כי כאשר יש לאדם מונע להתקרב אל אחד, והוא בכחו ובגבורתו וביד חזקה שלו דוחה את המונע ומתקרב תראה בזה כמה כחו להתדבק שם וכמה קרוב הוא אל אותו שמתקרב אליו שהרי דוחה את המונע ומתקרב, וכך כאשר האדם מקיים את המצוה אף בצער הוא מתקרב אל הש"י בכח ובגבורה שלו אף כנגד המונע ודבר זה יורה על הקירוב הגדול אשר יש לו אצל הש"י, וכאשר יש לו קירוב גדול אל הש"י, אין ספק כי השכר יותר גדול כי אין השכר כי אם לפי הקירוב אשר יש לו אל הש"י מקבל מאתו השכר. וזה שאמר כאן לפום צערא אגרא לפי הצער

הוא הקירוב אל הש"י שכל עוד שמצטער במצוה השכר יותר. אבל אם רוצה לקיים המצוה בצער אף שיכול לקיים אותה שלא בצער נראה שאין כאן שכר יותר, כי לא אמרנו בכאן רק הצער שיש לו מניעה שלא לקיים המצוה והוא מתגבר על זה ומתקרב עצמו ודבר זה מבואר:

ממש שייך ליצור קשר אמיץ עם ה'. זהו הקשר שלו אתנו, לכל מי שרוצה למצוא אותה. מי שעובד בעד ה' בקושי, כאשר הדברים קשים, מקבל יותר שכר, שזה מראה שהקשר שלו הרבה יותר חזק ואמיץ ולכן מקבל יותר שכר. כל מועד, הוי כדי לחבר את ישראל לה'. ולכן נקרא מועד, מלשון "נועדתי לך מעל הכפרת" בפרשתנו. כל ענין המשכן היה כדי לחבר אותנו לה', ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ונקרא אוהל מועד, מקום התועדות בין ה' לכלל ישראל. והסביר המהר"ל בחדושי אגדות, כל המבזה את המעודות, כאילו עובד עבודה זרה, כנ"ל, שאינו רוצה בקירבה זו. גם הסביר המהר"ל כך "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל", כי מורא רבך כמורא שמים, וכדי ליצור קשר עם ה', צריך להיות לאדם קשר אמיץ אם הרב.

רבי אלעזר (שם) פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (קהלת י, יח) בעצלתים ימך המקרה כו', בשביל עצלות שהיה בהם בישראל שלא עסקו בתורה בימי המן נעשה שונאו של מקום מך (שם) ואין מך אלא עני שנאמר (ויקרא כז, ח) ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר (תהלים ד, ג) המקרה במים עליותיו, ר"ל כי מזה יש לך ללמוד כמה גדול כח התורה ולא אמר שלא עסקו במצות אף כי לשון בעצלתים משמע יותר שהם עצלים ממעשה המצות אבל ר"ל כי כח התורה הוא גובר על עמלק לכך כל זמן שלא עסקו בתורה היה המן שהוא מזרע עמלק גובר ודבר זה ידוע מאד כי על ידי התורה ישראל מתעלים כי כל כך הוא מעלת התורה כמו שאמרו (אבות פרק ו' משנה ב') כל העוסק בתורה הוא מתעלה שנאמר (במדבר כא, יט) ומנחליאל במות ואם היו עוסקים בתורה היו מתעלים ע"י התורה והיו גוברים על המן שהיה רוצה להתגבר עליהם אבל כאשר לא היו עוסקים בתורה ולא היו מתעלים מעלה מעלה היה המן גובר עליהם עד שהגיעו אל שערי מות וזה שאמר (קהלת י, יח) בעצלתים ימך המקרה פירש כאשר ישראל אינם עוסקים בתורה שעל ידי התורה ישראל מתעלים והש"י שהוא מלך ישראל על ידי זה מתעלה ע"י ישראל ועל ידי זה שהש"י מתעלה ואז משפיל האויבים של ישראל אבל כאשר אין עוסקים בתורה והקורה נמוכה ושפילה והש"י שהוא אלקיהם מלך עליהם אין מתעלה עליהם ונעשה שונאו של מקום מך ואין מתעלה ויש לך להבין דבר זה מאוד וזהו בודאי פתיחה אל המגלה מה היתה סיבה שגבר המן והוא דבר מופלא:

מי שלומד תורה, מרים עצמו ומעלה את עצמו עד שלא יכול להזיק אותו אחר כלל. וזה החילוק בין תפילה לתורה, על ידי תפילה האדם מבטל את עצמו, ומראה שפלות האדם. תורה מראה גדלות האדם. שניהם הם ב' דרכים להסיג את השמירה, אבל תורה היא היותר גדולה, כי מה מרומם את האיש.

פרקי אבות ויה

"אל תבקש גדולה לעצמך, ואת תחמוד כבוד. יותר מלמודך עשה, ואל תתאוה לשולחנם של מלכים. ששלחנך גדולה משלחנם, וכרך גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך"

דרך חיים ו:

ואמר וכתרך גדול מכתרם, פירוש כי יש אל המלך מעלה אלהית בודאי ודבר זה בארנו למעלה, ולכך המלכים נמשחים בשמן המשחה ואם לא הי' במלכות צד קדושה אלהית לא היה ראוי שיהיו נמשחים המלכים בשמן של קדושה, ודבר זה מורה עליו הכתר כי הכתר הוא תכשיט של כבוד על הראש, כי המעלה הנבדלת ראויה על הראש שהוא היותר עליון באדם ושם הנשמה שהיא נבדלת ולכך אליו ראוי תכשיט של כבוד, ולכך היו מושחין גם כן את הראש של מלך בשמן של קדושה. ועל זה אמר כי המעלה האלהית שיש אל מי שעוסק בתורה היא יותר מכתר מלכים, כי כתר מלכים מצטרף אל האדם הגשמי, ואף כי יש במלכות קדושה אלהית הקדושה הזאת יש לה צירוף אל הגוף, אבל הכתר של תורה דהיינו המעלה הנבדלת מן הגשמי שיש אל בעל תורה היא נבדלת לגמרי מן הגשמי. ודבר זה מורה הכתוב כי אצל זר המזבח הוא מרמז על כתר כהונה כתיב (שמות כ"ה) ועשית לו וכן אצל השלחן כתיב ועשית לו אבל בארון כתיב עליו, שדבר זה רמז כי הכתר של תורה היא נבדלת לגמרי מן האדם הגשמי שהוא נושא כתר זה וכבר בארנו זה. וזה אמרו כאן וכתרך גדול מכתרם, שודאי כתר זאת גדולה ביותר. ואמר ונאמן בעל מלאכתך פי' אף אם האדם בצער בשביל התורה כמו שאמר לפני זה כך היא דרכה של תורה וכו', הלא נאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך לעולם הבא, ולפיכך אל יהא מצטער על דבר העמל בתורה. והלשון דחוק שאמר ונאמן בעל מלאכתך ולא אמר לפני זה כלל שיהי' עוסק בתורה, רק שאמר אל תבקש גדולה ואל תחמוד כבוד וכו' ולא מצאנו שיעסוק בתורה. ולפיכך נראה כמו גרסת הספרים יותר מלמודך עשה ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ופירושו עשה בתורה ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ואמר בלשון זה עשה ואל תתאוה לשלחנות של מלכים, כי לפעמים האדם מקנא במלכים וכיוצא בזה וחושב מה אני עושה ומטריח עצמי בתורה הלא לא אוכל להגיע אל דבר שיש לו תכלית גדול ועליון כמו שולחנות של מלכים ועל זה אמר עשה אתה בתורה ותהיה עושה תמיד ולא תהיה עצל ואל תתאוה לשלחנות של מלכים כי שלחנך גדול משלחנם ולכך יש לך לעסוק בתורה, ועל זה אמר ונאמן בעל מלאכתך וכו' שתקבל שכר גדול על זה.

גור אריה כה:יא

והקשה הראב"ע (סוף פסוק י), כיון שהיה צריך על כל פנים להיות עושה שלשה ארונות, שנים של זהב ואחד של עץ, יעשה אחד של זהב, שרז"ל נתנו כבר טעם במדרש (תנחומא ויקהל ז), לפי שהתורה נקראת "עץ חיים" (משלי ג, יח), לכך היה הארון של עץ. ודבר זה דבר עמוק, כי התורה נקראת "עץ חיים למחזיקים בה" (שם), לפיכך היה הארון של עץ, כי העץ הוא נטיעה קיימת, כך דברי תורה הם מתחברים ונטועים דבקים עם השם יתברך, והוא קיים נצחי, ובשביל זה הוא קיים לעד. ואילו הזהב, אף על גב דהוא חשוב, אינו נטיעה. אבל הציפוי הוא של זהב, והוא טעם מופלא להיות הדבר הנראה של זהב, על שם "אורך ימים ובשמאלה עושר וכבוד" (משלי ג, טז), וידוע כי ה"אורך ימים" הוא עולם הבא, שאינו נראה, "עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, ג), ולפיכך העץ, המורה על הנטיעה הנצחית, היה מכוסה ונעלם, ואילו הכבוד יש לו בעולם הזה, והוא נראה. ולפיכך היה של עץ בתוכו, והיה נראה העושר והכבוד. ועוד, כאשר תבין תמצא עוד, כי היה צריך להיות עץ בתוכו וזהב מבחוץ ומבפנים, כי כן ראוי הוא ונכון לפי החכמה:

יהי רצון שנוכה בחודש אדר זו לגילוי שכינה, מלשון "אדור" ביניכם שבחדש זה מרבין בשמחה שרוצה ה' לבוא אילנו ומתוך התקרבות זו מתוך ההסתר נזכה לאורו של משיח צדקנו.